

K Ö N Y V T Á R Ü G Y I   S Z E M L E

1951

II. évf. 1. szám

Kiadja

az Országos Könyvtári Központ
Budapest 1951.

Könyvtárügyi Szemle II. évf. 1. sz. 1-155 lap

1951

jan.--márc.

Budapest,

V. Guszev-u. 1.

T A P A S Z T A L A T C S E R E

Két ujitás az Országos Széchenyi Könyvtár statisztikázásában.

1./ A könyvtárlátogatók foglalkozás szerinti statisztikázása.

Tudományos könyvtárainkban naponta statisztika készül arról, hogy az olvasók milyen társadalmi réteghez tartoznak. Ennek a munkának gyors, egyszerű elvégzésére a következő javaslatot teszem:

Minden foglalkozási ágnak adunk egy számot az alábbi táblázat szerint:

- 1 ipari munkás
- 2 paraszt
- 3 katona
- 4 pedagógus
- 5 orvos
- 6 jogász /ügyvéd, bíró/
- 7 műszaki értelmiség
- 8 író, művész, hirlapíró
- 9 tisztviselő /lelkész is ide sorolandó/
- 10 kereskedelmi alkalmazott
- 11 kisiparos, kiskereskedő
- 12 joghallgató
- 13 orvostanhallgató
- 14 bölcsészhallgató
- 15 természettudományi hallgató
- 16 műszaki egyetemi hallgató
- 17 közgazdasági hallgató
- 18 egyéb főiskolás
- 19 tanuló
- 20 háztartásbeli

Ezeket a számokat írjuk az olvasó beiratkozásakor az olvasójegy száma mellé törtvonallal: pl. 1237/2; mivel arról is statisztikát vezetünk, hogy a könyvtár látogatói közül hány a nő, ezt úgy jelöljük meg, hogy a törtszám után egy kis "n" betűt írunk. A nőknél tehát a szám így fog festeni: 1237/5n. Az olvasótermi felügyelő ezt a számot felírja az olvasótermi kéréslap bal felső sarkába.

A napi statisztika készítése úgy történik, hogy a törtvonal utáni szám szerint szétdobjuk a kéréslapokat és a kis csoportokat az olvasójegy száma szerint számsorba rendezzük, majd minden csoportot megszámlolunk. Ezzel kész is a statisztika. - Minden más olvasónak természetesen csak egy kéréslapját vesszük számba. Ha egynél több könyvet kért, ezeket a cédulákat a szám sorba-rendezésénél félretesszük.

Az egyes csoportok összeszámlálása közben külön munkafázis beiktatása nélkül egyszerűen kiemeljük azokat a kéréslapokat, amelyekben a nőolvasót jelentő "n" betűt látjuk. Ha minden csoportot összeszámloltunk, ezeket külön számbavesszük, s megkapjuk a nőolvasók számát.

A fenti újítás bevezetésével hozzávetőleges számítással évente a következő megtakarítást érhetjük el.

Az eddigi módszerrel, mint az első pontban említettem, két tisztviselőnek napi két-két órai munkába kerül a statisztika elkészítése. Ha a tisztviselők fizetését átlagban 1000.--Ft-nak vesszük, egynek napi fizetése 40, órabére 5.--Ft. A statisztika elkészítése tehát naponta 20, évente - 300 munkanapot számítva - 6000 Ft-jába kerül a dolgozók államának. Az új módszerrel véleményem szerint egyetlen tisztviselő félóra alatt megcsinálhatja a statisztikát.

• tikát, ami egy nap csak 2.50 Ft-ba, egész évben csak 750.--Ft-ba került. Az évi megtakarítás tehát 5.250.--Ft.

Tarnai Andor

2./ Használt művek statisztikázása szak és nyelv szerint.

A tudományos könyvtárak naponta statisztikát készítenek arról, hogy olvasóik milyen foglalkozási ágakból kerülnek ki. Viszont a legritkább esetben vizsgálják a statisztika eszközeivel azt, hogy a közönségük mit olvas, vagy mit kölcsönöz. Pedig ennek ismerete nemcsak a könyvtár szerzeményi osztályát, hanem magát a könyvkiadást is támogathatná munkájában, mert ebből a statisztikából látható volna, hogy mire összpontosul az érdeklődés vagy hol "szűk a keresztmetszet": melyik tudományágban kevés a megfelelő szakkönyv. A szocialista könyvkiadás és a szocialista könyvtárak együttműködése ezen a téren - a szovjet példa nyomán - igen gyümölcsöző lehetne.

Ezért tartom elengedhetetlenül fontosnak, hogy ha egyelőre nem is naponta, hanem csak szurópróba jelleggel, de mielőbb megvalósuljon a használt művek statisztikázása szak és nyelv szerint. Nyilvánvaló, hogy ennek bevezetése eddig csak azért szenvedett késedelmet, mert sok időt és fáradságot igényelt az ilyen természetű statisztika elkészítése. Egy nap könyvforgalma például az Országos Széchényi Könyvtár olvasótermében 500-600 mű. Ennek statisztikázása szak és nyelv szerint legalább öt-hat órai munkát ad egy könyvtárosnak naponta. S ez a munka nem is túlzottan megbízható, mert a pusztán cím után végzett szakozás sok hiba forrásául szolgálhat. /Pl. "A földalatti Budapest" lehet geológiai vagy bűnügyi tárgyú munka egyaránt./ Mindez kívánatossá teszi a szak és nyelvek szerinti statisztikázás átszervezését a könyvtárakban.

Tudományos könyvtárainkban az olvasók könyvigénylését teljesítés előtt ellenőrzi egy reference-könyvtáros. Ennek a feladatai közé kell beiktatni a statisztikai előmunkálatot. A reference-könyvtáros minden benyújtott kérőlapra színes ironnal jegyezze fel a kért mű szakját a tizedes osztályozás szerint, s amennyiben a mű címe nem igazítja el, akkor a kiadás előtt tekintsen bele a könyvbe is. Általános kívánalom az, hogy a tizedes osztályozás szerint, de csak első számig statisztikázzuk a használt műveket. Ezt azonban nem találom kielégítőnek s ezért a következő, kissé bővített táblázatot javaslom a reference-könyvtárosok számára a szak szerinti statisztikázás céljából:

általános művek	0
filozófia	1
vallás	2 -
marxista-leninista ideológiai művek	3K
társadalomtudomány	3
nyelvtudomány	4
természettudomány	5
orvostudomány	61
technika, ipar	62
mezőgazdaság	63
művészetek	7
sport, játék	79
szépirodalom, irodalomtörténet.....	8
történelem, földrajz	9

Megjegyzem, hogy a 62-be kell szakozni a 64/69-et teljes egészében, vagyis mindazt, ami a 6-os szakból nem a 61-be, vagy 63-ba való, továbbá 79 alól kivétel a 792, vagyis a színház, amely egyszerűen a 7-be kerül.

Magától értetődik, hogy ez a táblázat az egyes könyvtárak jelle-

géhez mértén szabadon változtatható. A Fővárosi Szabó Ervin könyvtár nyilván a 3-as szakot bontja még tovább és nem a 6-ost, a Központi Technológiai Könyvtár pedig föltétlenül a 6-os szak háromfelé bontásával elégedetlenkedik.

A nyelvi statisztikázást a reference-könyvtáros egyidejűleg végezheti, a szakszám mellé /jellel hozzákapcsolva a használt mű nyelvének jelzőszámát./ A nyelvi jelzőszámok kiválasztásánál számolnom kellett a szakozni tudó könyvtárosok beidegzettségével s ezért bármilyen egyszerűnek tűnik is a következő felosztás: magyar 1, orosz 2, angol 3, német 4, francia 5, el kellett tekintenem tőle, mert az ETO nyelvi alosztásától eltér, zavarólag hathat és hibák származhatnak belőle. Emiatt csupán annyit változtatva az ETO nyelvi alosztásain, hogy az orosz nyelvet valamenynyire elé emeltem, a következő jelzőszámokat ajánlom:

orosz	0	román	59
magyar	1	latin-görög.....	7
angol	2	lengyel	84
német	3	cseh	85
francia	4	egyéb	9
olasz	5		

A nyelvi statisztikázás egyébként könnyen tovább finomítható. Ha többek közt tudni akarom, hogy hány szovjet regényt olvasnak könyvtárunkban magyar nyelven, akkor egyszerűen a nyelvi jelzőszámot így írom fel: 8/0=1. A nyelvi jelzőszám második tagja mutatja azt, hogy milyen nyelven olvasta a könyvtár látogatója a szóbanforgó művet. De a szám első tagja azt is elárulja, hogy a használt szépirodalmi mű milyen nyelven jelent meg eredetileg. A statisztikának ez a finomítása természetesen csak a 8-as számnál fontos.

A napi könyvforgalomról készülő statisztikát ilyen előkészítés után, a kérőlapok csoportokba való szétdobásával, a legnagyobb könyvtárban is félórán belül össze lehet állítani. Eredményei viszont lehetőséget adnak hasznos következtetések levonására a vezetést és könyvtáros nevelőmunkáját illetőleg, jelentősen befolyásolják a könyvtárak állománygyarapítási politikáját és értékes tapasztalatokat nyújthatnak a magyar könyvkiadásnak is.

Kéki Béla

Felhívjuk a KC-bejelentő könyvtárak figyelmét, hogy a Központi Címjegyzékhez való bejelentés határideje minden hó első keddeje. Kérjük a határidő pontos megtartását.